Logica m̃gri
Acuim̃ per
modũ oppalogi
mt' ip̃z q̃ Ka-
rolum

CH. 28. 2°

329 2°

N 1079.

Cod. Lat
19437.

Iste liber attinet benedicti
Cenobio sancti Quirini
martyris in Teyerensee
sicut quo attinet.

Logica Alchuini.
Et est disputata
et dyalogus Judae scholastici
cum Karolo magno
et Alchuinus intitulat est Compen=
dium veteris artis.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Me lege qui uoleru cupias cognoscere sensus
Me quicumq; capit rusticitate carde
Nolo m̄s lector segnis sit nolo sup̄bus
Deuoti & humilis pectoris antra colo
Has rogo diuitias sophie n̄ tempnat amator
Nauta quas pelagi portat a borbe suo

KAROLVS.

Compendium vetus artis

1b

Cap. I

uia mentionē philoso
phię inprimarē
disputationis nr̄ę fe se
cim⁹ · uidet̄ condignū
magister · ut aliquan
to latiori indagatione
de ea disputare incipiamus ·
Faciem⁹ sicuti tuę uideat̄ sap
tię condignū · k Primo omn
dic unde dicta sit philosoph
A Ab amore sapientię · nā phil
sophia amor ē sapientię · Gr
philo amorē · sophiā sapienti
k Dic quoq; ei⁹ diffinitionē · A
Philosophia ē naturarū in
quisicio · rerum humanarū
diuinarumq; cognicio · q
tum homini possibile est
mari · Est quoq; philosop

honestitas uite. studium bene
uiuendi. meditatio mortis. con
tēptus seculi. quod magis con
uenit xp̄ianis qui seculi ambiti
one calcata: dicipli nabilisimi
litudine future patrie uiuunt
ex qua materia constat. A Sci
tia & opinatione. K Siencia
uid est. A Sciencia est cum res
liqua certa racione percipitur.
t eclypsin solis. lunari
orporis obiectu ē.
Opinatio quid ē. A Opinatio ē.
cum incerta res latet. & nulla
firma ratione diffiniri potest.
ut magnitudo celi vel profunditas
e. K In quot partes diuidit
sophia. A In tres. Phisica.
ā logica. K Hec quoq latino

ort exp me. A Phisica est n
turalis; aethica moralis;
logica racionalis. K Offici
singularū specierum pa
A Inphisica igitur causa quere
I naethica ordo uiuendi.
logica ratio intellegen
versatur. K Inquot speci
phisica diuiditur. A I
quattuor. Arithmetica
geometrica. musica astro
mia. K In quod partes ethica
diuiditur. A Inquattuor qu
prudentia. iusticia. fortitudi
temperantiam. K Logica.
inquot species diuiditur. A I
duas. Indialectica. e
ricam. Inhisquir

uuina consistunt. K Quomodo
vn aut de natura disputare
nt. ut in genesi. & in ecclesi
aut de moribus. ut in puer
& in omnib; sparsim libris.
lelogica. p quam nri theologicā
uindicant. ut in cantica
ticorū & scō euangelio. KAR.
eologica quid est. A Theologica
t. quae latine inspectiua dicit.
ua supgressi uisibilia. de diui
nis & cęlestibus aliquid men
te solum contemplamur;
Nam & in has quoque duas partes.
philosophia uera diuidit. id est
n conspectiuam. & actualē.
lis quę est. A Actua
operationibus.
is

consistit. Per hanc igitur m
uuendi honestus appetitu
& instituta aduirtutes te
tia exercentur. pillam
ōs amatur. spe & fide colu
k Quis est qui philosophiam
detrahere audeat. ʌ Nulli
sapiens. k Vere nullus sapi
ens; sed pergamus ad dialec
artis inquisitionē; & primū
dic quid sit dialectica. ʌ Di
alectica est. disciplina racio
nalis. quęrendi. diffiniendi
& disserendi. etiam & uera
a falsis discernendi. potens.
k Unde dicta est dialectica.
ʌ Dicta est dialectica. quia in
ea de dictis disputatur. Na
lecton. dictio dicit. k Qui

st inter dialectica · & retho
ca · A Dialectica & retho
a est · quod in manu hominis
gnus adstrictus · & palma
tensa; Illa breui oracione
rgumenta concludit · ista
facundie compos · copioso ser
mone discurrit; Illa uerba
contrahit · ista distendit; dia
lectica Siquidem · ad inueni
endas res acutior · rethorica ·
ad inuentas dicenda facundior;
Illa raros & studiosos requirit ·
pec frequent̄ pcedit int̄ bas;

DE SPECIEBUS DIALECTICAE ·

Quot sunt species dialectice ·
Principales quinque; issagoge ·
atagorie · syllogismorū for
mule · & diffiniciones · topica ·

k Quid significat introductio · Cap II

periemenię. DE ISAGOGI

k Quę sunt issagoge · A Issa

quippe latine introduc

A Introductio est · quę sensu

nr̃um ꝑ uarias diuisionũ

communiũ · ad ꝓprietatem

cuius libet rei introducit ·

k quot sunt partes eius · A Qui

genus · species · differentia · acci

dens · ꝓprium; k Genus quide

A Genus est ꝓprie · quod speciebu

differt · & quid sit ea substanci

de qua quęris · communi uoca

bulo ostendit; ut animal; Pe

singulas enim species · id est

hominis · equi · bouis · leonis ·

& ceterorũ · Genus est anim

& aequalit̃ de om̃ibus pre

cat̃; k Quid est species · A

pecies ē quod de plurib⁹ & diffe
rentib⁹ numero non specie.
eo quod quid sit praedicat̄
desocrate. platone. & cice
one. aequalit̄ homo p̄dicat̄.
una enim species hominum ē
secundū naturā. sed multi secun
dū numerū. k Quid ē. differentia
ifferentia ē quę quale sit hoc t
illud animal ostendit. ut si
querat̄ qualis sit homo. dicim⁹.
animal ratione & mortale
nhis eni duob⁹. ab omnib⁹ aliis
animantib⁹ secernit̄. Ineo
ni quod dicit rationale. segre
gat̄ ab omib⁹ ratione non utentib⁹;
imdicit mortale. ineo ab angl̄is
liffert; Angeli enim ratio
ales sunt & non mortales.

animalia uero · cetera morta
lia s̄ & non rationabilia. Homo
autē solus ex utrisq; constat.
hoc habens cum angelis cōmu
illud cum ceteris animantib
O mirū animal · una parte cele
& altera t̄renū. K Quid ē ppri
A Propriū ē. quando una quelib
species · naturalit̄ aliquo certo
additamēto designari potest.
& ab omī aliarū specierū cōmu
nione separari · ut solius ho
minis ppriū & as ē risibilis esse.
I tsciendum ē. quod singulare
ppriū semp circūuerti posse
necesse ē. ut puta · quicquid
homo ē risibile ē. & quicquid
risibile ē homo ē. I thec circ
versio necessaria dr̄. nec ita

racionale circum uerti potest;
Dicere uero possumus. quidquid
homo est rationale est. Nec
men conuerso ordine recte
icere possumus. quidquid
racionale ē homo est. quia
angeli rationales sunt. Non ta
men homines sunt. k quid est
accidens. l Accidens est.
quicquid accidit uel recedit pret̄
substantię corruptionē. ut color
candidus. t niger. stare t iacere.
esurire. uel satiari. &c&era talia
unt quoq; accidentia. quę sic acce
dunt ut penit̄ non recedant. ut
pceritas. vel breuitas in corpore.
&c&era quę in singulis quoq; m̄bris
nseparabilit̄ aliquotiens accidunt.
ccuruitas naris. latitudo t an

litas supciliorum·

guftua oris· rotunditas oculorū· equa
& alia multa· K Has quin que
partes uno quolibet exemplo
coniunge· A Genus est ut ani
est enī uocabulū generale & cō
omniū animā habentiū; species
est ut homo; sua enī quadā specie
separatur a ceteris animantibus;
Et genus est totū· ut puta tota ani
lia dicim⁹· Species quidē pars e
ut homo· pars quę dā animaliū
homo est; Differentia est· ratio
nalis· mortalis· His enī duobus
ut superius diximꝰ· differt hom
a ceteris animantib; Proprium
quia ridere pręt hominē nul
us naturalit animalis ē· Accide
ut color in corpore· doctrin
in animo· Hęc enī temporūua

ridate et accident. & mutantur.

k Quomodo ex his quinq; partib; ora
tio plena sententiae coniun
debet. A. Ita: homo est
animal rationali mortale.
risibile. boni & mali capax. sic
& ia in omi oratione substan
tiali. tam diu int ponere debem
species & differentias. quam diu
seclusis. omnib; que idem esse
possunt. quod inquiris ad id
pueniat ut proprietas eius sub
stantie certa teneat. quam diffi
nire incepisti. Hec enim commen
tati cio sermone de isagogis por
phirii dicta suffitiant. Nunc ordo
postulat ad aristotelis categori
s nostransire. DE CATEGORIIS C III
e quamur ordinem & eius nobis

nominis primo pande a&hi
A molugiam. Categorie grece.
latine p̄dicamenta dicunt.
K Quid significas dū dicis p̄dica
menta dicuntur. K Quid sig
nificas dum dicis p̄dicam̄ta.
A Dum de qualib& re loquor.
tum de ea predico. sic̄ philo
sophi uoluer̄ intellegi. K AR.
Quot modis fit illa p̄dicatio.
quā locutionē ut mihi uidet
nominare possumus. A Recte
tibi uidet. In duob. modis
fit locutio nr̄a. aut de sub
stantia. aut de accidentib.
K Unde dicit substantia. A UB
Substantia dr̄. quia subsistit.
&c̄ una queq. natura in sua p
prietate. K Quot s̄ accidentia.

s. sunt accident.

A Corporalib, naturis nouē. k Que.
A Quantitas. ad aliquid. qualitas.
facere. pati. situs. ubi. quando.
habere. His nouē iunctis ad sub
stantiā. quā greci usian uocant.
fiunt decē categorie. & inthec
decē uerba. quicquid homo loquit.
ineuitabilit inuenit. Sed priusquā
de his singulis disputare incipiam.
omonymorū legē que cathegoriarū
s instrumēta uideam. k Fiat. &
primū pande intpretationes nomi
nū. de illis trib. specieb. quas in
grāmatica legebam. idest. omō
nyma. sinonyma. polionyma.
A Omonyma equiuoca. sinonyma
vniuoca. polionyma. pluriuoca
k dici poss. Eorū quoq. differentiā
audire expecto. A Omonyma s

cum due res commune accipi
unt nom̄ · rei uero int̄pretatio
ne separant̄. ut homo pict⁹ & uer⁹.
Inhis namq; unū nom̄ ē. ratio
uero · uel int̄pretatio diuersa ·
Cum enim dixeris uerū homine ·
animal esse quod mouet̄. & cibū
capiat. & ratione uigeat.
Cū nihil horū de picto potes dicere ·
necessario uideant̄ disparia
Sinonyma uero s̄ que & nomine &
sui interp̄tatione iungunt̄. ut
animal ē. q̄ d̄ cibū capit. spirat.
mouet̄. & mortale ē. Hec eni om̄a
de homine · de equo · & de boue si
milit̄ dici poss̄. Polionyma s̄.
quando multa noā unā rē & tot
noā significant. ut ensis. mucro.
gladius. His quoq; iungunt̄ &

horonyma. multis eque nominib,
res singulas significantia. sed in his
ratio diuersitatē nominū discer-
nit. uelut homo mortalis. t̄ren⁹.
Homo ab humanitate. mortalis
a necessitate mortis. t̄ren⁹ a t̄ra.
in qua cuncta gignunt². K Ad quā
speciē ꝓpria nomina ꝑtinent.
A Regularit̄ scire debem⁹ omā ꝓpria
noā cōmunia eē posse. & omonyma
uocari. ut cicero n̄ unus sed plures.
Sed signis & ꝓpriēate quadā discer-
nendi s̄ quis sit ille. & quis alius
& quis t̄tius cicero. ut aliū crassū
dicas. alterū tenuē. t̄ longus di
cat² alius. alt̄ breuis. candido co
lore. quis alt̄ nigro. K Omo
nyma quot modis fiunt. A Duob,.
aut fortuitu fiunt. aut hominū

uoluntate nascuntur. k Fortuitu
quomodo. A Cum quodam casu simile
qui salteri. accipiat nomen. k
Quomodo uoluntate. A Cum si
militudo nominis ex industria
imponentis adfigitur. k Si hę
partes plus possunt diuidi.
A Horum autem quę ex industria uel
uoluntate nascuntur. quattuor
sunt genera. icon. cata analogian.
apoena. proseno. k Latino ore
haec aperi. A Similitudo pparte
ab uno ad unum. k Exemplis confirma.
A Similitudo ut homo pictus. et
uerus sola in similitudine copu
latur. pparte. ut quo pacto prin
cipium animalis cordicimus ita
principium. a quo fontem dicimus
pparte quadam utrique rei

similitudo nominis uidetur ad
iuncta ab uno cum dicimus medi
cinale preceptum · medicinalis
scientia · medicinalis usus · ab
uno incuncta descendunt · Ad unum
est · ut illa potio salubris est · Hec
enim coniuncta · unum · id est salutem
uidentur attingere · k Quia mihi
perspicue nominum uarietatem dix
isti · super est · ut questionum rationem
exponas · que nonnisi nominibus
et uerbis constare posse existimo ·
Ideo has duas partes principales
esse natura nos docet · nomen namque
substantiam ostendit uerbum
quicquisque faciat · quid ve pa
tiatur · l Trib ex fontib omnes pro
fluunt questiones aut ab his
que sunt aut ab his que percipiuntur

Ille medicus salubris est · illa herba salubris est

aut de his que dicuntur una est
substantiarum. quia sunt omnes res
quas natura peperit. altera sen
suum. quia sensu percipi non possunt.
nisi hec res que sunt. et quarum imagi
nes animo firmamus et condimus.
tertia dictionum. id namque quod quis
concepit animo. lingua prosequen
ti demonstrat. Ergo quamquam
separatim hec tria nominentur. mixtam
tamen de tribus disputationem debemus
accipere. nam de perceptis qui loquitur
et originem rerum trahit. et presidia
orationis implorat. Sunt igitur
illa que aut percepimus sensibus corp
oris aut mente et cogitatione colligimus.
Sensibus tenemus. que aut uidendo
aut contrectando. aut audiendo.
aut gustando. aut odorando.

ꝑcipim⁹. Mente cognoscim⁹ dum
quodlibꝫ corpus ut puta hominis
uel animalis multis constare ex par
tibus intellegim⁹. & iā uel crescere
uel senescere modo agni curis modo
securo pectore conquiescere sani
tate alias frui. alias dolore ꝑꝑ & i.
peritū ex inperito ex indocto.
doctū. k Forte hec sapientes
ꝓpriis nominib, discernere uoluer̄.
l Itiā. Nā id qđ corporali sensu
discernit̄. usian. id ē. substantiā
dici iusser̄. Illud aū qđ animi
tractatu solū colligit̄ ac sepe
mutat̄. sybebicos. id ē. accidens
nominari maluer̄. Usian quoq
ypocimenon. id ē. subiacens
appellari uoluer̄. Illa u° que acci
dunt eu ypocimeno. id ē. in sub

angi

iacenti dixer̄. Necesse ē uero
accidentia inqualib & eē sub
stantia. ac ideo illa substantia
subiacens dicit̄. Illa uo accidentia
insubiacenti substantia. utpote
disciplina inanimo. color incor
pore. aut de illis nouē accidentib,
quod lib & que superius nominavim̄.
k Debem̄ tam̄ ipsa accidentia. t
inipsa usia. t extra usia dicere eē.
A Alia inipsa. alia extra. Intra usian
s̄. qualitas. quantitas. & sit̄. hec
enī sine ipsa eē nonpossunt. Mox
enī uthominē t aeqū dixeris.
aduerti necesse ē bipedalē. aut
quadrupedalē. albū aut nigrū.
stantē aut iacentē. Extra usian
vero s̄. loc̄. tēpus. & habit̄. Nā inloco.
t tempore eē aliquē uestiri. uel

armari. abusia separata sunt.
Alia s̄ communia. idest intra t̄
extra usian. ut relatio facere.
& pati. Maius u̅ & min̄. unum
in se habent. aliud extra se.
Item facere & extra & intra. ut
cedere quisq; dici non potē. nisi
alterū cedat similiter pati.
cedi enim uel uri. nullus potest
nisi ab altero paciet̄. K Est
ne alia horū accidentium
differentia. A Est ea enī que
insunt cuiq;. aut in solo & in omī.
aut in solo & n̄ in omī. aut in omī
aut & non in solo. aut nec in solo
nec in omī eē necesse ē. Ethas. iiii.
species greci uocant. enmono.
cepanti. enmono. ceupanti. en
panti. ceumono. ceute. enmono.

ūtipanti. K Ut hec exemplis
plani ora facias uelim. A Ut
si hominē quis diffiniri uolens
dicat risus. eē. capacem. hoc
& in solo homine est & in omī
solus nāq; homo ridet. & cunctis
ridere naturale ē in solo &
n̄ in omni ut si quis diffiniens
hominē capacē discipline
dicat eē. hoc in solo quidē homine
inueniri potest. n̄tam̄ in omī.
neq; enī omīs disciplinas didicerī
aliquas. I nomī & n̄ in solo. ut si
quis hominē diffiniens. dicat
id eē hominē qđ spirat. qđ cibū
capiat. hoc in omī quidē ē homine.
n̄tam̄ in solo. nā & pecudes cibū
capiunt. & ferę spirant. Nec in
solo nec in omī. ut si quis in hominis

diffinitione · id esse dicat ho
minē quod album est nec in solo
nec in omni est · neque enim
aut homo solus candidus inuenit
& non bos aut equus aut omnis
homo albus est · k Quae ex istis
speciebus certiorem in usia fa
ciunt diffinitionem · l Duę
in solo & in omni · alterque in
solo non in omī · ut hominem · ēē ·
risibilem disciplinęq; capacē ·
haec duę species ad inuestigan
dā · usian · de qua inquiris uiā
monstrant & duę alię certū
aliquid significare non possūt

Cap. IV

·k· De cursis DE QUANTITATE
igitur breuiter partibus quib;
usia possit intellegi restat nunc
sermo de singulis usiae · acci

dentibus inquirere & quan
titatem quā primam posuisti
primū & pone. A Nec sine
causa illa prima posita ē. nā
cū aliquod corpus uiderimus.
id quantū sit estimare licebit.
K. Quomodo quantitas aestima
re solet. A In mensura lon
gitudinis. latitudinis & alti
tudinis. quia hęc tria corpus.
quolibet habere necesse est.
Hisque singulis duae species ad
iacent longitudini ante &
retro latitudini dextrū &
sinistrū altitudini sursum
& deorsum. his enim set par
tibus omne corpus circū scri
bit. K Quod si aliquis solā
longitudinē &c. A Lon

gitudo sola sine altitudone
m̄surata. gramme dr̄. id ē linia
lis m̄sura. k Quid si longitudini
latitudinē. metiendo quis adiecit.
A Cum emissa fuerit latitudo cū
longitudine. epifania dr̄. id ē.
sup̄ficialis m̄sura. k Quid si his
duob. altitudinē adiungit.
A Cuncta hec tria m̄suræ sotiata.
solidū copp̄ p̄ficiunt. cū sex suis
partib. p̄scriptis his q̄ adscri
bit̄ sedm̄ positionē loci. longe t
iuxta. nā aliud qd̄ mihi a dextris
t sinistris ē ante t rœro iuxta ē
aliud qd longe. ut uerbi grā
hic paries p̄pe ē. & ille t ille
mons longe. k Potest ita de infra
& supra intellegi. A Potē. Sed
sciendū ē. aliud eē naturale.

sup & subt̄. aliud uero qd̄ circa
nos ē. K Quid ē naturale. & qd̄
circa nos ē. A Naturalit̄ enī
cēlū semp supra ē. & t̄ra infra.
qd̄ migratione nr̄a inmutari n̄
potē. Nr̄m aū sup & subt̄ migra
tione cōmutat̄. ut si quis cū in in
feriorib, fuerit ad superiora c̄
scendat. aut e superiorib, ad in
feriora descendat. K Num omā
ad quantitatē ptinentia. his sex
partib, includunt̄. A Non omā
has circūscriptiones habent.
tēp̄ uo & numer̄ & oratio. lic & ad
quantitatē ptineant. his tam̄ n̄
subiacent claustris. Vnū uero t
decē t centū cum dicim̄. ipsū nu
merū solū dicentes. n̄ aliqd corpo
ralit̄ numerantes. n̄ repperim̄ in

illis dextrū aliquid · t̄ sinistrū
Similit̄ & in tēpore atq; sermone.
maxime cū hęc citissime labunt̄.
Nam tēp̄ ininstabili semp̄ decurrit.
in tantū · ut diligentius c̄sideran
tib; · pene nihil p̄sens uidet̄ ee.
ita ut sermo cum n̄dū dictū fuerit
n̄ apparet · manifestū ē igit̄ · hęc
tria positionē diuersarū partiū
n̄ habere · k Si magis aut min̄ · qd̄
greci malon cetoton · dicunt · quan
titas habere potē · ā Non potest
Nā magis bipedale t̄ min̄ dici n̄ potē ·
nec magis tres · aut min̄ tres nomi
nare licet · similiter tempus &
oratio magis aut minus non habent
sed omnia quantitatis paria
aut in paria nuncupancla sunt;
k Quid si magis longū aut minus

dicamus; A Tunc aliquid cate
goria erit nā magis simile
& minus simile solo mr̄ dicere;
Simile uero cuilibet simili simi
le ē; DE AD ALIQUID. Cap. V

·K· Verum quia mentionem cate
gorię · ad aliquid fecisti illius
ꝓprietates pande; A faciem
licet & tra ordinarie · Nam
post quantum qualitas ponebatur
in ordine ad aliquid ergo cate
goriam uocamus · quę id qd
ē dicitur & altero & sine cuius
societate esse non possit & cu
ius uis omnis & alterius · con
iunctione discendit · ut do plū
simpli dicitur duplum & maius
minoris · dicitur maius & simile
simili dicitur simile · K Et hoc

daret ad aliquid non suauis &
alterius coniunctione consistere
sed si alio modo possit diffiniri
pfer. A Tunc ergo & uere &
pprie ad aliquid dicitur. cum sub
uno ortu atq; occasu. & id quod
iungitur & id cui iungitur inue
nitur ut puta dominus & seruus.
Utrumq; uel simul est uel simul
non est. & enim cum dominum
dixeris necessario & astet. et
seruus. Cum uero dominum
tuleris nec seruus apparet
similiter duplum & simplum alte
rutrum se uel interimunt uel
ostendunt. Apparente enim
duplo nascitur simplum. Duplo
pereunte. Nec simplum pote
rit pmanere similiter que si

simplū nonsit nec duplū est.
at si simplū fuerit. & duplum
necessario apparebit. k Quo
numero t quib. casib. hec c̄iunc
tiones nominū solent. ee. A t B.
Sepius singulari numero ut
simplū dupli. pat̄ filii. sed alia
huiusmodi genitiuo casui. alia
datiuo. pleraq; ablatiuo copu
lari solent. Genitiuo quidem.
ut seruus domini duplū simpli.
Datiuo simile simili. par pari.
Ablatiuo v̊ sensibile sensu sensibile.
k Si huic categorie. alt̄na c̄uersio
accidere potest. A E & ia. Nam
vtrūq; rationabilit̄ dici potest.
& seruus domini & domin̄ serui.
& simplū dupli. & duplū simpli.
Et sciendū ē quod semp̄ relatiua. t

simul nasci et simul extingui oportet. ut subtracto seruo dominus non est remoto domino nec seruus apparet.

Ita de patre et filio. ac ideo secundum hanc categorie regulam miranda est arrii sociorumque eius stulta cecitas asserentes filium secundum tempus patri esse posteriorem. dum omnino constat secundum dialecticam. consempiternum esse filium patri. Et si dicis pater quod nec illorum impietas audebat negare eternus est. utique et filius eternus est secundum dialecticae rationis necessitatem DE QUALITATE.

Caput VI

K. Nunc qualitatis rationem expone. et primum dic. quid sit inter qualitatem et quale. A. Qualitatem namque dicimus dulcedinem. austeritatem. albedinem. nigredinem. quale uero intelligitur. quotiens album aliquid dicimus.

k dulce uel austerū. Uid & ur
enim qualitatē magnā habere
communionē cum ceteris catego
riis. λ Incurrit namq; in cete
ras omnes. & ideo difficilior ē.
ut puta inusia inuenit. cum
dicim⁹ homo grammaticus. In
quanto alba uel nigra epifania.
In aliquid prudens pat optimus
filius in faci dure saltat. In pati
fert fortit uulnera. In loco obs
curus locus. In tempore. calidus
mensis aut frigidus. In iacere
pronus. aut supinus iacet. In
habere decent armari. k Quot
species habet hec categoria.
λ Quattuor. quas aristotiles
genera uocat. primū genus ē
habitus & affectio. scdm potentia

naturalis. Tertium passiue qua
litates siue passiones. quartū
forme ac figure. Habitus ē qđ
animꝰ longo hab & tempore. ut
uirtus & disciplina. Affectio ē
mutabilis mentis inpulsio. ut
repentina cupiditas. uel iracun
dia. K Quid est intūuirtutē &
disciplinā. A Hoc ꝓfecto qđ disci
plina in ea parte anime que ra
tionabilis dr̄. tantummodo
uersat. Virtꝰ uo omnes anime
partes amplectit. omnemq; a
nimā suo imperio gubernat
& regit. ut & iracundiā dom &
& cupiditates amoueat. quod
disciplina. haud facere ualet;
K Quot sunt partes anime.
A Tres. rationabilis. irascibilis. con

cupiscibilis · sed hec alias · nunc
ceptum iterpergamus; Singu
laris usia est · atq; unius nume
ri · & susceptibilis contrari
etatis; Itaq modo sanita
tem modo egritudinem susci
pere potest · Quanti uero ppri
um est · ut eius omnia paria
uel in paria dicantur · ut iste
homo · illi homini par uel in
par est magnitudinem · ad
aliquid uero proprietatem
habet ut in se conuertantur
sicut iest seruus dñi & dñs
serui · Qualitatis uo singu
lare ē ut cuncta eius scdm
qualitatē · similia aut dissimi
lia nominentur · ut dulce enim
dulci · albo albū · calido calidū ·

Caput VII

aut simile aut dissimile nun
cupare solet. DE FACERE ET PATI.

·K· Supe. ut de facere et pati. in quib,
maxime uerborū ratio cōstat. qꝛ
paritē eē necesse ē. paritē respondeas.

·A· Haec duo ex qualitatis fonte uidentur
descendere. Id nāq; qd calidū fac.
calidū sit necesse ē. Calidū uero.
quale eē cognoscimus. Similitē qd
calidū fit a passione qualitatis
accipit calorē. Et quid docet. cū
doc et doctor. ē. et discipulū fac.
utq; aū. siue doctor siue discipu
lus. qualis ē. et cet his similia.

KAR. Num in his categoriis.
cōtraria inueniuntur. A. Solent
enī genere eē similia. cōtraria q
litate. Et enī calidū qd frigido
pstat calorē sui. sub eodē genere ē.

Similit̄ qđ dulce ē dulce n̄ fac̄.
nisi id qđ dulce n̄ fuerit. Nam si
id qđ patit̄ dulce fuerit ꝑ naturā
sui alterius dulcedinē quo recipiat
n̄ hab&. necesse ē ergo dulce n̄ ee
id quod patit̄. ut dulcedinē recipiat
alienā. & c̄trarias in qualitate dulce
& amarū. K. Quid ē. qđ dixisti generi
ee similia. A. Ignis n̄ potest a melle
accipere dulcedinē. a qua uero
potē. quia quandā similitudinē
hab& in genere. K. An magis an
minus ammittunt. A. Etiam
Possum̄ enī dicere. magis t̄ min̄
doc& magist̄. & magis t̄ min̄ doct̄
est discipulus. DE IACERE. Cap. VIII
K. Quid de iacere habemus intellere.
A. Quid aliud nisi situ & positionē
corporis suaceat. st& t̄ sedeat quis lib&

Necesse ē enī omne corp⁹ qđ ex par
tib⁹ ut p̄diximꝰ includit̄ in quolibet
eē loco. et quolibet modo in loco eē.
ut aut p longitudinē extendat̄.
aut p latitudinē diffundat̄. aut
p altitudinē erigat̄. et hęc om̄a
ad situ ꝑtinent corporis. Situs v°
ipse localis eē necesse ē

Cap. IX

Quid habes de ubi. et quando
dicere.

Quid aliud nisi
quod v bi
in loco et
quan do
intē po
re sig
ni fi
ca nt.

Disputat hic karolus rex albinusq; magister

Nam omē corp⁹ necesse ē. locū
aliquē in quolibet tempore oc
cupare. ut rome in senatu fui
ante horā tertiā. p⁹ martiū mensē.
Haec in loco et tempore eē debent
n̄ locus et tēporis
Restat ut de habere incipias
dicere. et quot modis habere dicam⁹
aliquid. Octo habende s̄ species.
Prima ē. quotiens animo aliquid
habem⁹. ut iustitiā. disciplinā.
uirtutes t uitia. Secundo. quo
tiens in corpore habere aliquid
dicim⁹. ut albedinē. nigredinē.
uarietatē. t cetera que ꝑ qualitatē
corpori insidunt. Tertia de quan
titate descendit. quotiens quat
tuor. t quinq; pedū habere
dicimur longitudinē. Quarta

Cap. X

cum non in toto corpore sed in
parte corporis aliquid habere
firmamur. ut digito anulum.
in pede calceos ꝛ coturnos;
Quinta species est cū ñ in cor
pore sed non circa corpus habere
aliquid dicimur. ut uestis atque
indumenta om̄ia. Sexta quoti
ens ipsas corporis partes habere
narramur. ut manus pedes caput.
aut reliquę quae sunt in conpa
ge membrorū; Septimus uero
locus est quotiens faruinū uas
aliquod habere dr̄. Octauus. ha
bendi gradus ē qui possessionē nrām
ꝛ dominū uidē ostendere. cū ędes
ꝛ rus. quis habere dr̄ Nūquid
ñ licē nob̄ dicere mulierē habere
maritū. ꝛ uir uxorē habē. pat̄

filium. et filius genitorē. Sane
ita dici doctores respuunt. atq;
inpprie cferre cfirmant. pptea
qd asser n haberi posse qd habeat
habentē. Sed rectius dici autumant
eē mulieri uirū. et uxorē uiro eē.
patrē filio eē. Siquidem uerbi
hui uim inhoc eē ctendunt. ut
significare n possit. & habere ali
quē. & haberi. Ex his omib;
decē pdicamtis. unā mihi ciunge
orationē. Plena enī oratio ita
ciungi potē. Augustin magn
orator monice et illius filius
stans intēplo hodie infulat dispu
tando fatigat. ugustinus.
usia ē. Magn quantitas. Orator
qualitas. Filius illius ad aliquid.
Stans situs. Intēplo loc. Hodie tēp.

Insulat' habit'. Disputando. age
re fatigat'. pati. K Et ē prima
usia his nouē accidentib. subiacens
A Nam necesse ē magnitudinē t
qualitatē. in quolib & corpore
inueniri. & filiū & patrē intēduas
usias uersari. Similit' in loco &
in tempore eē cuiuslib & corpo
ris ē. uestiri u° & stare & aliquid
agere t pati quis n̄ agnoscit in
quolib & corpore eē c̄sideranda.
Et hec accidentia n̄ nisi in qualib &
subiecta substantia inueniunt'.

Cap. XI

DE CONTRARIIS t OPPOSITIS.

K Dum sepius in n̄ra disputatione
de c̄trariis introduxisti. c̄trariorū
t oppositorū. uelim rationē ex
ponas. A Contrariorū u° gn̄ra
quattuor s̄que aristotiles antici
mena

idē opposita uocat. ut sapientia
stultitia. quod gen̄ in tres diuidit̄
species. Nam s̄ quedā ei quę medium
habent. ut candidū & nigrum.
medium habent colorē pallidū.
& fuscū. Sunt quedā quę sine media
s̄ ut salus aegritudo. horū nihil ē
medium. quia necesse ē unū ē duob,
in eē corpori. Et s̄ quedā quę me
dium habent. sed sine nomine ē
medietas eorū. nisi huic oppositoꝝ
negatione formet̄ nom̄. ut iustū
& iniustū habent quiddā medium.
ut ē sputa creare. aures purgare
quę uocabulū n̄ habent. nisi dicam̄
nec iustū nec iniustū. Secundū
gen̄ c̄trarietatis ē relatiuorū.
quę ita sibi opponunt̄. ut ad se
c̄feran̄. sic duplū & simplū. magis

&min. & hoc solū gen̄ oppositorū
conferat. Tertiū gen̄ ē que ꝑ habitū
t priuationē fiunt. In his nam
obseruari oportet. ut sint utraq;
in eodē negotio. in eodē loco.
in oportuno tēpore. In eodē
negotio s̄ cecitas & uisus. in ui
dendo enī & n̄ uidendo c̄sistunt
hec. & in eodē loco s̄ utriq;
Namq; cecitati & uisioni in oculis
locus ē. In tēpore c̄gruo. ut
caluū n̄ dicere nisi in eo tēpore
quo capillos habere debuerat n̄
habeat. Capillos uo habere t n̄
habere sibi oppositū ē. Quartū uo
gen̄ c̄trarietatis ex affirmatione
& negatione. ut homer̄ disputat.
homerus n̄ disputat. macharius
currit. machari n̄ currit. quod

gen̄ apud dialecticos. om̄s questi
ones pene generare potest.
k Si aliquando mala malis opponun̄.
ALB. Etiā secundū philosophos.
qui uirtutes semp̄ medias ee dixer̄.
& ex utraq; parte habere uitia.
Et hoc reor aplm̄ significasse dū dic̄.
Via regia nob̄ gradiendū. neq; ad dex
terā neq; ad sinistrā declinandū. vt
plus iustū. & min̄ iustū. k Quo
modo plus iustū. A Plus iusto. ē
seueritas. min̄ iusto adulatio.
Int̄q; duo mala. mediā iustitiam
locauer̄. Similit̄ int̄uersutiā.
hebitudinēq; prudentiā posuer̄.
Int̄ libidinē insensibilitatēq; tēpe
rantia c̄stituta ē. Int̄ timiditatē
& audaciā. fortitudo regnat. KAR.
Quotmodis prius dicim̄. A Quinq;

modis aliud altero prius dicit̄.
Prim⁹ ē cū aliquē dicim⁹ tēpore pri
orē idē seniorē. Secundus modus ē
numero cū dicim⁹ unū prius quā
duo. quia duo ex uno nascunt̄.
n̄ unū ex duob⁹. Et uno pereunte.
duo eē non poss̄. Duob⁹ aū pereuntib⁹
unū tam̄ ꝑmanet. Tertius modus ē
ordinis. ut in disciplinis prius ē
singularū discere formas. & nomina
litterarū. dehinc syllabarū c̄iunc
tiones cognoscere. tunc uerborū
sumere notitiā postrem⁹ nob̄ ē orati
onis usus assumendus. ꝓpt̄ quem
cuncta quasi ꝑcurrentia membra
prius discim⁹. Quart⁹ modus ē.
dū feliciores t meliores priores
uulgus assolet dicere. Quintum
gen⁹ ē quando illud prius ē qđ eē

alterū fac̄. ut exempli grā. si
homo ē. recte eū dicim⁹ animal
rationale mortale. risus capax.
Sed hoc gen⁹ prioris in se c̄uerti potē. k.
Quomodo. A Nam quicquid homo
ē animal. ē mortale rationale
risus capax. Itē quicq̄d animal. ē
mortale rationale risus capax.
hominē ēē necesse ē. Sed tam̄
hominē necesse ē prius ēē. &
sic tandē ista diffinitio t̄ con
uersio uera ēē poterit. karot.
Modos quoq; quib; aliquid simul
ēē dicam⁹ uoluissē audire. alb.
Trib; modis aliquid simul ēē dicim⁹.
aut tempore aut natura aut genere.
Da exempla. Tempore. ut duos
homines uno tēpore simul ēē
dicim⁹. uerbi grā albin⁹ & omer⁹.

natura ut simplū & duplū. Genere
ut animal que specie discernunt
aliud pedestre aliud uolatile. ali
ud aquatile. quib; omib; equalit
animal gen; ē. k Quot modis fit
differentia. λ Materia aut opere.
aut utroq; k Pone exēplū λ Mater
ia si sint anuli similes duo. unus
aureus. alt argenteus. Opere. si
ex auro dissimiles anuli fabricent.
Utroq;. ut anulus sit aureus. & stilus
argenteus. k Argumtorū ratio
nē diuersitatēq; uoluissē ut enu
cleares mihi. & primū ut dicas qd
sit argumtū flagito. λ Argumtū
ē rei dubie affirmatio. & cstat ex
adannuntiatione k Annuntiatio qd ē.
O ratio uerū aut falsū significans in
nominatiuo casu. cū. ē. & non. ē.

cap. XII

ut homo ē · homo non ē Quid
in aliis casib; Nil uerū signifi
cans addito ē t non ē Itē ho
mini ē risus ꝓpriū accidens · ita
et in cæteris casib; Scio cū dico
homo ē t homo non ē · uerū eē
t falsū · sed cū dico homo t n̄ homo ·
homo enī nom̄ ē · sed quid sit non
homo uelim ut edicas Homo
nom̄ ē ut dicis · n̄ homo infinitū
nom̄ · hominē enī negas · nec tam̄
quid sit ostendis Argum̄torū
enī rationes ꝓsequere · et quomodo
ꝓponant̄ edissere Aliæ igit̄ s̄
ꝓpositiones argum̄torū uniuers
ales · aliæ particulares · aliæ sin
gulares · aliæ indiffinitæ Harū
singularū exempla ꝓfer Vni
uersales s̄ ut om̄is homo iustus ē ·

tomnis homo iniust⁹ ē. Particu
lares. ut quidam homo iustus ē.
tomnis (qdā) homo iniustus ē. Singu
lares. ut omer⁹ iustus ē. tomerus
iniust⁹ ē. Indiffinitę. ut homo iust⁹
ē. thomo iniustus ē. Quomodo
hę appellant̄ ꝓpositiones argum̄
torū. Hę enī s̄ simplices. & appel
lant̄ cathegoricę. id ē. p̄dicatiuę.
Unde dicunt̄ p̄dicatiuę. Quia
homo substantia ē. iustitia. accidens
& p̄dicat̄ de homine. Quid ē.
int̄ hominē & iustū. nonne s̄ duo
nomina. Sunt enī duo nomina
& duo t̄mini. & t̄min⁹ maior. det̄
mino minore p̄dicat̄. Quomodo.
Iustitia enī de homine p̄dicat̄. &
homo ē minor t̄minus. Non enī
de solo homine sed de dō & angl̄is

iustitia p̄dicat̄. & ideo maior t̄min⁹
ē iustitia quā homo. quia latius
uadit & homo subiect⁹ ē iustitiae.
& minor t̄minus subiect⁹ dicit̄.
Maior quę latius uadit p̄dicatius
t̄min⁹ dr̄. Mirū mihi ē quomodo
accidens maior sit quā substantia.
Quid enī candela t̄ lux quę de
candela emicat maior t̄ melior.
Utiq; lux. Nonne lux accidens
ē candelę. & candela substantia ē.
Est. Ita gnosco in eo accidens posse
ēē substantie melius t̄ maius. sed
sequere cetera. Sunt enī alię ꝓpo
sitiones argum̄torū ypothetice.
id ē. conditionales. Quomodo
c̄ditionales. Quib. c̄ditio aliqua
subponit̄. & s̄ duplices hoc modo.
ut om̄is homo si bon⁹ ē iust⁹ e. ita

tandē iustus ē homo si bonitatē
habet. Item cęlū si rotundū ē uolu
bile ē. ita tandē cęlū uolubile ē
si rotundū ē. Annecesse ē ut
priora repetā. unū t̄minū maiorē
ēē. alterū minorē. Non. Quia
sepe accidit ęquales ēē t̄minos.
ut homo risibilis ē. nā alia natu
ra risibilis non ē nisi homo. nec la
tius risibilis uadit nisi ad hominē
solū. Quomodo discerni poss.
quę sint ęquales aut inęquales.
Quod ęquales aequalit̄ circūuerti
poss̄ hoc modo. Quicq̄d homo ē
risibile ē. ꝗ quicq̄d risibile ē homo ē.
Nec sic inaequales circūuerti poss. vt
quicq̄d homo sit iustū sit. Et quic
quid iustū sit homo sit. Quom̄
quęlibet res his argum̄tis c̄firmari

pot ē aut destrui. Hoc modo
si omni homini recte loqui bo
minū ē. tū grāmatica bona ē.
Nulli dubiū ē quin recte loqui bonū
ē. utiq; grāmatica bona ē. quia rec
te loquiū sine grāmatica ēē non pot ē.
Item si rusticitas mala ē. utiq; grāma
ticā n̄ legere malū ē. quia omīs homo
absq; grāmatica rustic ē. Item si omīs
sapientia bona ē. utiq; philosophia
bona ē. quia philosophia bona ē. q̄
philosophia sūma sapientia ē.
Et hi s̄ syllogismi conditionales.
Qui s̄ p̄dicatiui. Qui simplicit̄
uadunt hoc modo. ut omē iustū
honestū. omē honestū bonum.
Omē igit̄ iustū bonū ēē. Item omē
iustū honestū. nullū honestū t̄pe.
nullū igit̄ iustū t̄pe. Hic enī ex

uniuersali ad firmamacione.
transit ad uniū salē negacio
nē & c̄ firmat nullum ius
tū ēē turpe. Itē quoddā ius
tū honestū; Omne ho
nestū utile. quoddā igitur
iustum utile. Hic particu
larit̄ adfirmat quoddā iustū
utile ēē. Itē quoddā iustum
honestū. nullum honestum
turpe. Qđdā igit̄ iustū non ē.
turpe. Hic quoq; particularit̄
ꝑ negationē affirmat quoddā
iustū non ēē turpe. Horū enī
syllogismorū multę s̄ species.
hę ad p̄sens sufficiant ad cognosc
endū uniuersales & particulares
c̄clusiones. in affirmando & ne
gando. Qualit̄ syllogismus

cficidebat. Ex trib. sepissime mem
bris. ita ut ex duob. primis p̄posi
tionib. t̄tia conficiat̄ conclusio.
vt si queratur castitas an utilis sit. dicam⁹.
omis uirt⁹ utilis ē. castitas aū
uirt⁹ ē. castitas igit̄ utilis ē. Ex uti
litate igit̄ & uirtute qd̄dā t̄tiū
colligit̄. & necessario c̄cludit̄. ut
castitas utilis sit.

Cap. XIII

Modo enī uelī. ut diffinitionū
modos & diuisiones enucleas m̄. & p̄mū
dicito qd sit diffinitio. Diffinitio
ē oratio breuis & lucida ei⁹ rei de q̄
querit̄. naturā ab aliis reb. diuisā
p̄pa significatione c̄cludens. Quom⁹
hec incipere debet finiri. Primū
enī hanc p̄ inm̄ sum tendi oportet
incipientē a genere. dehinc paulatī
minuendo & abscidendo sup̄flua

ad formandos uult & membra ꝑueniunt.
Sic diffinitio a genere incipiens. de
pulsa paulatim generalitate uerborum.
ad ꝓpriu demonstrandę rei cubile
tendit accedere. Da exemplum.
Homo est substantia animata ratio
nalis. mortalis. risus. capax. A lati
tudine substantię. primo hęc incipit
diffinitio. quia quicqd naturarum est
substantia dici potest. Deinde dicit
hominem substantiam animatam. In eo
qd dicit animatam. secernit eum ab his
quę animam id est. uitam non habent. In eo
qd dicit rationalis. segregat eum ab omnib;
rationem non habentib; In eo qd dicit
mortalis dividit eum ab angelis qui non
moriuntur. & sic ꝑuenit ad ꝓprietatem
hominis

Cap IV

Quot species sunt diffinitionum. Quindecim.

Sed alie ex his ad dialecticos ptinent.
alie ad rethores. Illas maxime
veli audire. que magis ad dialecticos
ptinent. Est enī principalis diffi
nitio. que substantiā cuiuslibet na
ture pprie demonstrat. qua maxime
philosophi utuntur. ut homo ē ani
mal rationale. mortale. sensus.
disciplineq capax. Haec enī diffi
nitio p species et differentias descen
dens uenit ad ppriū. et designauit
plenissime qd sit homo. Item ē spe
cies diffinitionis que a notitia dr̄.
et rē aliquā pactū significat n̄ p sub
stantiā. ut homo ē qd rationali cēcep
tione. et exercitatione naturali. p̄ est
animalib. cunctis. Hic enī actū hominis
significat n̄ substantiā. Itē in psalm.
Beatus uir qui in lege d̄ meditab̄ die ac

nocte

Questio. ē indubitatione ambiguitatēq; adducta ꝓpositio. Autūn° ab aug
mēto t ab auctu mando dr̄. Theoritis in. Cōtēplationū. et actu v̄ nr̄ꝝ.

Hic enim pactū sign̄ quid agat beat
uir. Itē ē species diffinitionis quę
qualitatiua dicit̄ quę qualibet
ꝑsona ꝑ qualitatē designat.
ut si queratur qualis sit homo. re
spondeat̄. homo qui ingenio ualet.
artib; pollet. int̄ bonū malūq;
discernit. Itē in psalmis ꝓphetā
ostendit qualis sit xp̄s dicendo.
Speciosus forma p̄ filius hominū.
diffusa ē gratia in labiis tuis. Itē
diffinitio ē ꝑ differentiā. ut si que
rat̄ qd̄ int̄ regē et tirannū sit.
adiecta differentia. quid ut̄q;
sit diffinit̄ hoc modo. Rex est
pius et modestus. tyrannus u° impius
et inmitis. ut in ps̄ t. Mutuat̄ pecca
tor et n̄ solue. iust° aū miser et tribꝰ.
Itē fit diffinitio quędā ꝑ ꝓpuantiā

ut si queratur quid sit substantia di
catur. Substantia est quod neque qualitas
est neque quantitas. neque aliquod acci
dens. Hoc enim genere diffinitionis.
et deus ut cumque intellegi potest. dum enim
quid sit deus nullo modo comprehendere va
leamus. id est naturam eius ut est. nullus
affari potest. sed ex eo quod non est secundum
philosophos diffiniendus est. ut si
dicamus. Deus neque corpus est neque animal
neque ullum elementum. neque sensus nostrum
neque intellectus neque alliquid quod ex
his capi possit. Item quedam diffinitio
est per indigentiam pleni in eodem
genere. ut si queratur quid sit qua
drans respondeatur cui do drans
deest. ut sit assis. Item quedam
diffinitio est quasi iuxta ra
tionem. id est cum maiores ostenditur

Distat inter sempiternitatem et aeternitatem. Sic inter perpetuum et eternum. Sempiternitas habet initium. Eternitas neutrum. Leon dicit aeternum et sapientiam aeternaliter manere scimus.

ut homo est minor mundi. & edictū
ē. lex annua. Cui enī parti
dialectice artis. hec diffiniciones
maxime iungendes. Topicis.

Cap. XV

Que sunt topica.
argumentorū sedes. fontes sensuū
origines dictionū. In quot
species diuiduntur topicorum
argumentationes. Topicorū
id est localium argumentatio
triplex est quia s argumenta
aut in ipso negotio de quo agitur
aut ex rebus aliis tracta nas
cuntur aut certe extrinsecus
adsumunt. Primū expone
speciem. Tribus modis ab ipso
negotio secundū dialecticos
sumuntur argumenta a toto. a par
tibus. a fine. Exemplis con

firma Totū duob⁹ modis dici
solet aut a genere ut si queratur
an iustitia utilis sit fiat huius
modi syllogismus Omnis uirt⁹
utilis est iustitia aūt uirtus ē.
ergo iustitia utilis ē Hic aū a toto.
id ē a genere. uirtute scilicet quę
gen⁹ ē. conpbatus iustitiā
utilē. ēē. Itē totū est qd ex multis
partib⁹ integrū cstat. ut mundi
integritas ex multis cficitur partib⁹.
cuius quę dā pars homines s. ut si
queratur si humanę res diuina pui
dentia regantur. fiat huius modi
sillogesm⁹ Si mundi dī puidentia
regitur. homines autē pars mundi
s. humanę igitur res diuina puiden
tia reguntur. Hic necesse est in
tellegi id parti congruere qd toto

iustitię

euenit · ite a partib; argumenta
dicuntur · ut si questio sit an sit
utilis medicina dicatur · si de pelli
morbos salutem q; seruari · mederiq;
uulneribus utile est quesumus partes
medicine · utilis est igitur medicina ·
ite a fine quem quidam notam uocant
fit argumentum esse · bonum est · &
iustitia bona est · hic est enim iustitie
finis · ut qui secundum iustitiam uiuat
beatitudinem perueniat & necesse est
eam rem bona esse cuius finis bonus est ·
Illa argumenta que aliunde ad
trahuntur quot species habent
Tredecim alia a coniugatis fiunt · alia
a genere · alia a specie · alia a simili
tudine · alia a differentia · alia a con
trariis · alia a consequente · alia a repug
nantib; · alia a causis · alia ab effectis ·

alia a conparatione. Hoc quoq
exemplis lucidius aperi. Faciam.
Primū a cōiugatis dr̄ argumētum hoc
modo. cū ex cōiugatione id ē diriua
tione nominis & uerbi fit & cōiectura.
ut si scripsit scriptor. ē. si cē pascuus
ager est ius est cē pascere. cē pascuus
enī & cē pascere int̄ se iuncta sunt.
Et terrentius homo sū. humani a me
nihil alienū estimo. & cicero uerrē
dixit euerisse ꝓuintiā. A genere
argumētū est. quando a re generali
ad speciem aliquā descenditur.
ut mulierū genus auarū est. nā
erypila. auro uitā uiri uendidit.
Et idem si libidinosus & adulter.
si auarus & fur. A specie utē ꝓbare
crudelē uolum̄ quędā ab eo cru
delit̄ facta doceam̄. Itē aliud

uirgilii an non sic phrygius
penetrat lacce demonia pastor
lędeamq; helenā. Troianas uexit.
ad urbes. Nā phrygius. pastor
specius est. & sustud ille unus fecit.
& alii hoc troiani generaliter
facere possunt. Species enī semp̄
subest genere ut homo subest
animali. ac ideo genus totū dr̄
species pars ut cupiditas genus est.
omniū libidinū pars & iam quę
dā cupiditatis id est species auaritia.
A similitudine argumētū ē quando
rebꝰ aliquibꝫ similia p̄ferunt.
ut ex eo qd̄ certū circarē similē
accederit. In quoq; qd̄ dubiū ē.
& in questionē uenit c̄p̄bet. inspicit
sepe similitudo inc̄trariis. ut si his
qui inprudentes lęserunt ignosci

conuenit his qui necessario ꝓfuerunt
gratiā habere n̄ oportet. hic
contraria sunt ꝓdesse & nocere.
Similitudo aū animorū est.
qđ neq; ille uoluit ob ēē. neq;
hic ꝓdesse fit & ꝑ paria cū n̄
ex c̄trariis reb; sed ex simillimis
ꝑ naturā ꝓbabile colligim̄ argum̄tū
Nā in locis in mari. sine portu
nauib; intutus ē. sic animus qui
sine fide ē amicis n̄ potest. ēē. portu
osus. fit & in his rebus quę sub eandē
ratione cadt̄ dū ex unius rei ratione
alterius quoq; ratio c̄ꝓbat̄ ut puta
qui filiū uendidit iniquā rē fecerit
& qui emit inique fecit. Ad
differentia argumentū ē. quando
ꝑ differentiā. aliquę res seperant̄.
ut uirgilius. non diomedes. ęquos

ñ currũ cernis. ac hillis fit quoq;
differentia cũ in eodẽ genere
species ab alia specie secernitur
ut marcus tullius qualẽ in urbana
ꝓuintia fuerit uerres talẽ in ꝓuin
ciali esse. A contrariis sumitur argu
mẽtũ quando res sibimet discre
pantes opponuntur. ut uirgibus.
O genetrix. quo facta uocas aut
quid petis istis mortali. ne ma
nu facte in mortale carnefas
habeant ceterusq; incerta peri
cula lustret aeneas ouis ad be
richinciã. fertur dixisse. Et si
desertor appellandus ẽ q̃
ostẽ uitat ac fugit is certe qui
non uit neq; fugit sed ultro ap
petit desertor nullo modo dici
potest. Et si onestũ ẽ. aliqd

turpe n̄ est. Et si iure factū ē.
aliqd n̄ poterant ꝓ iniuria
uindicari. Ac c̄sequere quando
posita r̄e aliqd ineuitabiliter
c̄sequit̄. Ut uergilius n̄ nos aut
ferro libicos populare penates
uenim̄ aut raptas ad littora
uertere p̄ręclas n̄ eauis animis
& reliqua & ut simulier peperit
cū uiro c̄cubuit. Peperit igit̄
c̄sequens sit necesse est quia c̄cubuit.
Peperit igit̄ c̄sequens sit necesse ē.
quia c̄cubuit cū uiro. Ab ante
cedentib; argum̄tū est. quando
ex his quę prius gesta sunt c̄sequentia
appbant̄ ut marcitullius ꝓ milone
cū ante diem tertium. prę dixerit
clodius milonē perituru. cū ille n̄
dubitauerit aperire qd. ēē. fac

turus

uos potestis dubitare qd fecerit.
Preces sit enī predicatio & secutū
.ē. factū & reliqua. Ab adiunctis.
argumēti fides sumitur cū pbabilit
ostenditur qd sit & re quaq; uentu
rū ut uergilius nossi pellant ob
fore nil credant quin omnē.
hesperiā sua subiuga mittant. oms
enī res habet aliqd. precedens
aliquid simul aliqd subsequens.
Et ideo ex his omib; argumēta col
ligim. In adiunctis & iā. ut cicero
uoluit maxime queritur. qd anterē.
qd cūre. qd post rem. euenerit
qui locus magis ad coniecturā ptinet
anterē apparat collo quia
in re strepit pedū. p rem pallor
rubor. & si qua s̄ similia. Locus ab ante
cedentib & cōsequentib. & repugnantib.

eo differt a coniunctis siue adiunctis
qd̄ c̄iuncta n̄ sē ꝑ eueniunt consequentia
uero sē ꝑ. Caigit̄ sunt c̄sequentia
quę rē n̄ cessario c̄sequunt̄. ut si
dies est lucet. Itē antecedentia
& repugnantia. quicqd enī c̄sequet̄
quā quę rē id̄ cohęret cū rē necessario.
& quicqd antecedit id̄ trahit c̄sequentē
necessario. & quicqd̄ repugnat
eiusmodi ē ut coherere numquā possit.
A repugnantib. argum̄tū ē quando illud
qd̄ obicit̄ reo aliqua c̄ trari etate
destruit̄. ut cicero dicit; Isigit̄
n̄ modo a te periculo liberatus.
sed & etiā ā plissimo honore dicat̄
arguit̄ domui suę te int̄ficere
uoluisse. Itē si quadie cedis ista
romę facta est ego athenis fui
incede int̄ esse n̄ potui. A causis

argumentū ducit quando ex cōsue
tudine cōmuni res que tractat
fieri potuisse cōiuncti · ut terren
tius Ego nō ueritus sū dudū ab
stecauere ne faceret qd uulgus
seruorū · sollicitat dolis ut me de
luderes fit quoq hoc modo a causa
argumentū dū causā adulterii libi
dinē · ee · dicim siue parricidu
auaritiā sed ex tū latius disputandū
est de uicause id est auaritie siue
libidinis quatenus si causa turpis
uideat res quoq inhonesta ui
deat ut qui lucri faciendi causa
uenit in tēplū sacrilegus est · nō enī
res male fitiū facit sed causa fati
endi nec ex ictu sed conatu male
facta existimant · ab affectis
argumentū est cū ex his que facta

sunt aliquid approbat. ut uergilius
de generes. animos timor ostendit.
Nā timor est causa ut degener
sit animus qd timoris effectuū est
efficientia s. que uel sua uia aliquid
conficiunt. ut ignis incendiū
uel sine q̄bus effici n̄ potest ali
qua res ut naues sine trabibus
efficiencia alia sunt necessaria
alia n̄ huic loco efficienciū causa
rū iunctus locus est. Effectus & causis
idē euentus ut enī causa qd sit effectū
indicat. sic effectus que fuerit
caude monstrat. ut fumus ignē
& ideo cicero loco causarū effi
cientia posuit. euentū uero loco
effectorū ut siquidē insolentē
pbaueris clicas & iā arrogantē
futurū ita euentū. Idest effectū

insolentię arrogantiā ꝓbas
arrogantię uero causa idē.
effitientiā insolentiā. Ac
paratione argumētū clucit
quando ꝑcollationē ꝑsonarū
siue causarū sententię ratio cōfir
mat. & sēp augendę rei studet. Cōpa
ratio fit quę trib modis. a maiori.
a minori. a pari. A maiori hoc modo
ut in uirgilio. Tu potes unanimos ar
mare in ꝓelio frs. Ergo qui in frib
hoc potes. quanto magis in aliis.
Item a maiore. si adulterū occidere licet.
licet & loris cedere. A minorū cōpa
ratione. ut si furē nocturnū occidere
licet. quid latronē. Item a minore. si
exiguę peccunię causa peccare. n
dubitauit. qd cū illi maius eet ꝓpositū
lucrū certe n abstinuit. A pari ꝟ cōpara
tione. ut uergilius. Tu potes aeneam manib

subducere grauum · Nos aliqd
c̄ trarutulos iuuasse nefandū · ē ·
l tē apari siquis neget cedē a se
factū eo qd n̄ ipse ꝑcusserit dicet̄
eni hil int̄ ēē · utrū auctor quis
fuisset cedis an ipse ꝑcusserit quia
ex utroq; ineundē exitiū scelus
uenerit Sic uuangelicę similitudinis
ꝑtinent annon adiftas species
ubi dixisti a similitudine uel a con
trario · argumenta esse ducenda ·
Pertinent utiq; Quo nā modo ·
Que dā enī similitudines apari
ducunt̄ quę dā a contrario quę uero
apari his uerbis iungi possunt sicut
istud sic & illud sicut de seruo qui di
missa domino suū suffocauit con
seruū dici potest · sicut dominus
huic ser fuo fecit sic pater uester celestis

fatiet uob' & reliqua. Item de
fenatore. quia cum duob; debitorib;
donauit qd debebant ab eo plus
dilectus. e. cui plus donauit.
& de homine qui habebat duos
filios maiorem in agro sibi propinquan
tem minorem. in longinquo luxuriantem.
& innumerabilia huiusmodi.
De his enim quantum similia sunt
ducitur intellectus eius rei. cui
adhibentur insinuande. que sunt
ac contrario his uerbis. iungi possunt
sustud quanto magis & illud.
ut ille quin propter amicitiam
sed ut tedio careret iam dor
miens excitatur ut tres panes
accomodet amico suo sicut ille
molestia compulsus dedit quan
to magis. Ds qui suos seruos di
ligens hortatur ut petam dabit

bona pœnitib, se. Item uilicus ini
quitatis qui falsatis cirographis
prouidebat sibi et laudatus est a do
mino suo. Hoc argumento conclu
dendus est si laudari potuit ille
a domino qui fraudem faciebat
quanto amplius placeant domino
deo qui precepta instituta fideliter
agunt. Sic etiam de iudice ini
quitatis qui interpellabatur auidua
comparationem duxit ad iucem
dominum cui nulla ex parte iudex
iniquus conferendus est.

Cap. XV

Peri ermeniarum subtilitates
ate audire desidero. de quib.
dictum est aristotilem in mente
tinxisse calamum dum eas scriptitabat.
Subtilitas earum nimia est. sed angu
stia nostre disputationis pauca

deeis tangere habet et tantummodo
quo ille spectant aperiendū uidet.
Illius nominis intp̄tationes primū
expone. Periermenie dicuntur
quasi deintp̄tatione. Quomodo
deintp̄retatione. Omnis quippe
res que una ē et uno significari sermo
ne poterit aut p nom̄ aut p uerbum
demonstrat. Quomodo demonstrat
uel hoc t illud. Per nom̄ substantia
om̄ium rerū significat. ut homo p
uerbū actio t passio cuius libet rei
ostendit. ut homo currit. homo urit.
Que due partes orationis intp̄tant.
totū quicquid mens c̄ceperit ad loquendū.
Quid ē. c̄ceperit. Conceperit ē intel
lexerit. Om̄is enī locutio mentis ē.
intp̄res. quia qd mens intellegit. elo
cutio intp̄tat p catafalin. t apofasin.
Hec duo nomina que induxisti. latino

ore pfer. Catafasin. ē. adfirmatio.
ut homo currit. Apofasin. ē. nega
tio. ut homo n̄ currit. Quot species s̄
periermeniarū. Inseptē species
p̄dict̄ philosophus eas diuidit.
id. ē. nom̄ & uerbū. orationē & nunti
ationē. affirmationē negationē.
c̄tradictionē. Num me iterū p grā
maticā ducere disponis. Dispono.
Sed excelsiori gradu. & si int̄roges.
uidebis quantū distat dialectica sub
tilitas. a grāmatica simplicitate.
Nom̄ quid ē. Uox significatiua.
scd̄m placitū. sine tempore diffinitū.
aliquid significans innominatiuo
casu cum ē & non ē. in obliquis
casib. nil cuius nulla pars ē signifi
catiua separata. ut socrates. Lucidius
hanc philosophicā diffinitionē explana.
Nomen. ē. uox significatiua. nā omē nom̄

aliquid significat uisibile. t inuisi
bile. substantiale. t accidens.
Quomodo substantiale. t accidens.
Omnis enim natura que ē substantia
dici potest ut homo & omī igit nature
pret̄ dī solius aliquid accidit. ut
homini in corpore color. in animo
disciplina. Nūquid nondō accidit
bonitas. iustitia. & cetere uirtutes.
Non accidit ei bonitas & iustitia. sed
ipse ē bonitas & iustitia. ita & de
aliis uirtutib, sentiendū ē. Quid. ē.
scdm placitū. Id est scdm n̄positionē
singularū gentiū. nā res eadē omib,
gentib, s̄. nomina uero diuersa & scdm
placitū inponentiū c̄posita. ut auri eadē
natura ē apud grecos & latinos. dū illi hoc
krison nominent. isti aurū. Quomodo
sine tēpore. Quia nom̄ tēp' n̄ adtrahit.
sic uerba faciunt. Quid est diffinitū
aliquid significat. Omē enī nom̄

innominatiuo casu cū uerbo substan
tiali sū aliquid certū significat in ad
firmatione vel negatione. vt homo sum
homo es. ho mo est arbor n̄ sum.
n̄ es. non. ē. In obliquis uero casib.
nil certū significat nisi additis
aliis partib; ad plenā significa
tionē ut hominis istius est liber
iste t huic homini da hunc librū
t hunc hominē legere fac librū
istū ut ab hoc homine librū istū
didici. Quid est cuius nulla
pars ē significatiua separata.
Nam socrates trisillabū ē nomen.
separatis uero singulis syllabis.
nil enim p se significat nec so. nec
cra. nec tres. Num non domus
si diuidit in duas syllabas. id est
do & mus. significat tam̄ aliquid.
& talia innumerabilia. Signifi

cat enim sed nihil ad prioris nominis significationē ꝑtinet secundi nominis significatio. Nāmus animal ē ꝑse. Edo verbū aliquid actionis. sed utrorumq; significationil ad domū significandū ꝑtinet.

Qualit̄ in conpositis nominib;. vt. ē. hircoceruus qui grece tragelaphus dicit̄. num ñ ideo hircoceruus videt̄ dici quia quandā similitudinē habet cerui. quandā hirci. Forte fieri potest ut ideo dicat̄. sed si irco ceruū nomino quod animal tunc intellegis me significare uel hircū t ceruū. Nec hircū nec ceruū sed illud animal quod eo solet nomine significari. Et ideo nihil illud nom̄ separatū significat qđ ad primā naturā ꝑtineat quā primo significare incipiebat. Uerbū qđ. ē. Uox signi

ficatiua scd̄m placitū cū tempore
diffinitū. aliquid significans & ac
cidens. Intellogo enī exprioris
diffinitionis int̄p̄tatione quid. ē.
uox significatiua. & quid scd̄m placitū.
et forte quid sit cū tempore uideo. quia
uerbū sol & secū tempus adtrahere.
Sed expone quid sit diffinitū aliq̄d
significans & accidens. Nam om̄e
uerbū certā significat actionē & passi
onē. ut uideo. t uideor. & cuilib &
substantię illa actio uel passio
sol & accidere. ut puta homini vi
dere. t uideri. Si om̄a uerba
actū uel passionē significant. vnde
alia dicunt̄ neutralia. Non ideo
qd̄ unā ex his n̄ habeant
significa tionē. sed quia
uniformit̄ sep̄ p̄ferunt̄. id. ē.
t actū solū. ut manduco curro. t passi
onē ut uapulo. ueneo. sed hęc alias.

Oratio quid ē. Congrua partium ordinatio. pfectā sententiā demonstrans cuius partiū aliquid separatū significatiuum ē. Quomodo separatū significatiuum.

Plena oratio ē. uirgilius eneidas cecinit. uirgil igit. & eneidas. & cecinit. hec tria separata aliquid pse significant. uirgil hominē aeneadas gente cecinit actum.

Quid ē enuntiatio. Enuntiatio ē oratio ueri t falsi significatiua.

Quomodo ueri t falsi significatiua.

Principales s̄ species orationis sedm dialecticos quinq. sed hec sola. idest enuntiatiua uerū aliquid. uel falsū sig nificat. ut homo ē. uel homo non ē. socra tes disputat.

Horū enī unū uerū ēē necesse ē.

idest ut socratē disputare. aut socratē
n̄ disputare. & in hac sola specie philo
sophi qui de ueritate rerū uel falsitate
disputauer̄. om̄s suas posuerunt con
trouersias. Num & ille alię species
quattuor ad dialecticos non ꝑtinent.
Non ꝑtinent ad dialecticos. sed ad
grammaticos. Tamen illarū
nomina cū exemplis dicito. Est
enī quędā species orationis intr̄ogatiua.
ut. quote moeri pedes. & quo uia
ducit. in urbē. Est quoq; quędam
species orationis imperatiua. uade
age nate uoca Zephiros & labere
pennis. Est & iā quędā orationis spe
cies dep̄catiua. ut iuppiter esto
pius p̄cib. si flecteris vllis. Est & iā
quędā & species orationis uotiua.
ut huc ades o meliboe. sed nulla harū
specierū aliquid uerū t falsū signi

care potest sed sola enuntiatiua
aliquid ueritatis uel falsitatis
ostendit. Affirmatio quid est.
Affirmatio. ē enuntiatio ē alicuius
de aliquo. ut socrates ē. uel ali
cuius de aliqua re. ut caelum vo
lubile ē. Negatio quid est.
Negatio est alicuius ab aliquo. ut
socrates non est. uel alicuius de
aliqua re ut caelum uolubile n̄
est. Quid est contradictio.
Contradictio est. affirmationis
& negationis oppositio. ut so
crates disputat. socrates non
disputat.

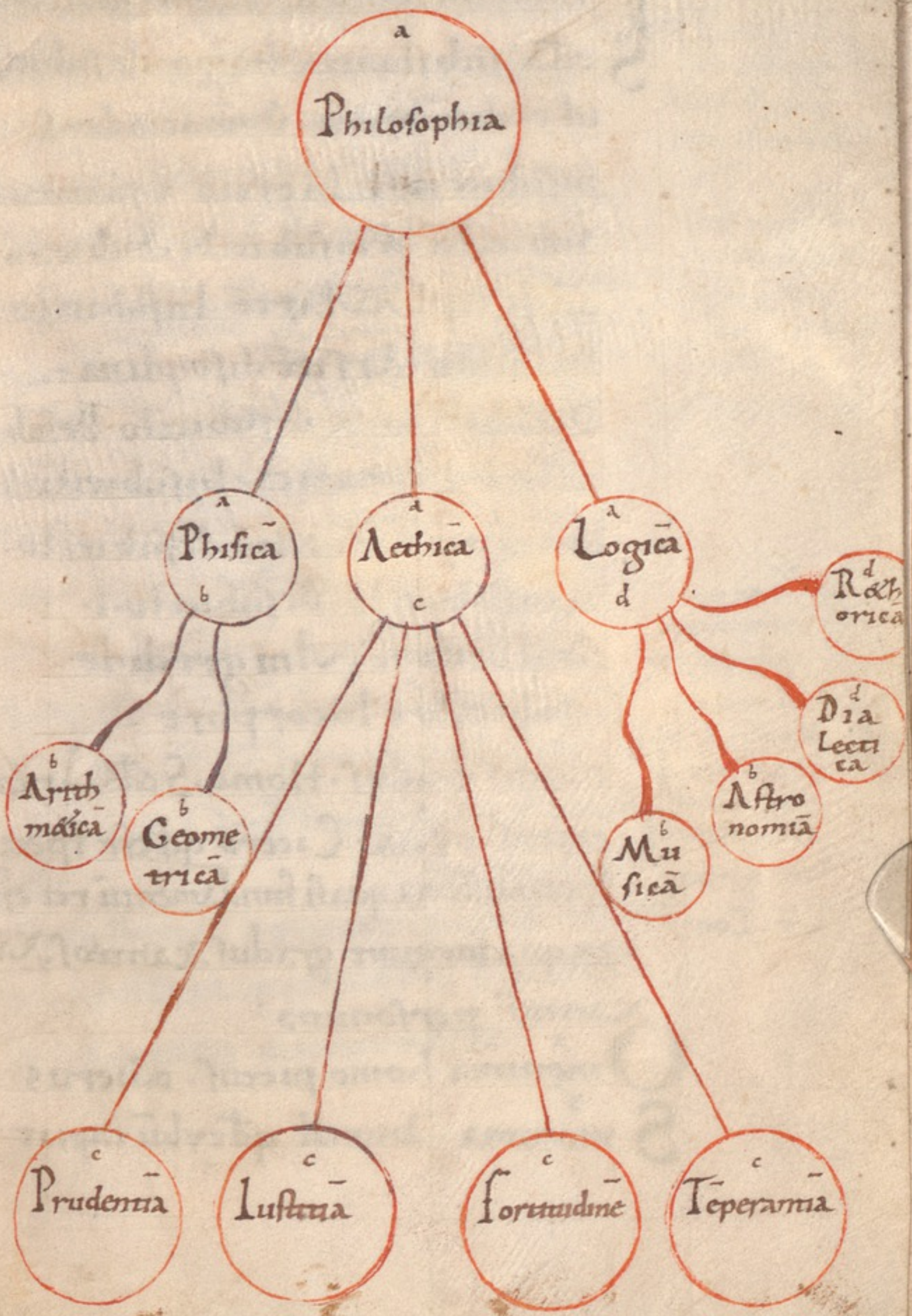
a
Philosophia
a
Phisica
b
a
Aethica
c
a
Logica
d
d
Rethorica
d
Dialectica
b
Astronomia
b
Musica
b
Geometrica
b
Arithmetica
c
Prudentia
c
Iustitia
c
Fortitudine
c
Tepperantia

subiacens.

Prima substantia. cicero. subiectū t
Scda substantia. homo. de subiecto.
id. ē. de cinerone. Omē accidens
in subiecto. l. In oycio. Grāmatica.
Subiectū. & in subiecto. Subiectū
ad disciplinā tartē. In subiecto. l.
In animo. Ars itē disciplina.
De subiecto. & in subiecto. De sub
iecto. l. grāmatica. In subiecto. l.
In animo. Color. itē de subiecto.
& in subiecto. de subiecto. l.
de albedine. vt ni gredine.
In subiecto. l. In corpore.

Primus gradus. Homo. Scds. Animal.
Tertius. oycia. Cicero qd est species
specialissima quasi fundamentū rei est.
ex qua surgunt gradus xanteos. Xantus
xantus. personum.

Omonima homo pictus. & uerus
Sinonima. Animal qd cybū capiat

Vno nomine. ñ una intpratione.
Animal. Homo. Aequs. una intpratione ñ uno nomine.
Sin. grece. Lt. Con.

Poli. gr. lat multu. onoma nomen.

qd mortale sit quod sensu moueat.

Polionima. ensis. Mucro. gladius.

Etheronima homo mortalis terrens.

Paronima. a sapientia. Sapiens. A me

1. articulu sedm aliqd dicere

dicina medicus. Oscatatinos lecti se. 1.

katagoria sedm aliquid dr cu ex subiecto

1. Sensibilia. in dividua. 1. vni numeri.

pdicat. Esteta. athoma. enarithma.

1. singularia. 1. ad vnu qdq nom ppvm.

Catacasta. ad ciceronem oma designant.

1. in solo & in omi. 1. veru.

Ome animal risibile. Homo e. Ome

animal disciplinatu. Homo e. Omis

homo animal disciplinatu e. Ome

animal gressutu. Siue Comestibile.

Homo est. Omis homo. animal gres

sutu est. Ome animal candidum.

homo est. Omis homo. animal candi

du.

Secundae

Quarta species. opponit. prime. tertie.

Etia causalia que cause s. t partes

specificorum numerorum.

Ero. gr. lat introgo Alit Aetheron. alteru dr.

Par. gr. lat iuxta q iuxta omonima sunt. Inde. Parechia. par. iuxta. Echos. Domus

Beatę uirginis intercessio gloriosa·
custodiat nos· & aduitā ꝑducat ꝯnā·
Fide spe & caritate· introducat
nos dn̄s in regnum cęleste·
Gaudia sempiternę beatitudinis·
c̄cedat nob̄ filius dī omnipotentis·
Haustu spiritualis intellegentię·
dn̄s nos dignetur implere·
Cuncta mundi aduersantia· re
pellat a nobis gratia diuina·
Caritas quę consūmatio ē legis·
maneat in uisceribus nostris·
Sua dn̄s miseratione· dignet nos custodire·
Ab omni malitia· mundet nos
diuina gracia· ꝑ defendere·
Ab hostium furore· dignet nos dn̄s
Virtutū floribus adornet nos dn̄s·
Facta & dicta euangelica· im
plere nos faciat dn̄i gracia·

Ab inimicorū iaculis· ꝓtegat
nos rex cęlestis·
A doemonum in sectationib;
protegat nos dn̄s·
O mnia uitiorū mala morti
ficet in nos man⁹ om̄ptis·
A peccatis & hostibus· eripiat
nos dn̄s· Eripere·
C onditor humanę naturę·
ab omī malo dign&ur nos
A seruitute poenali· liberet
nos gracia xp̄i·
A duitę aeternę gaudia· per
ducat nos grā diuina·
S emine caritatis muneribꝫ
locupl&et nos om̄ps dn̄s·
D ulcedinē suę caritatis· in
fund& nob rex ęt̄nę claritatis·
V im sui amoris· accendat
in nob grā redemptoris·

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

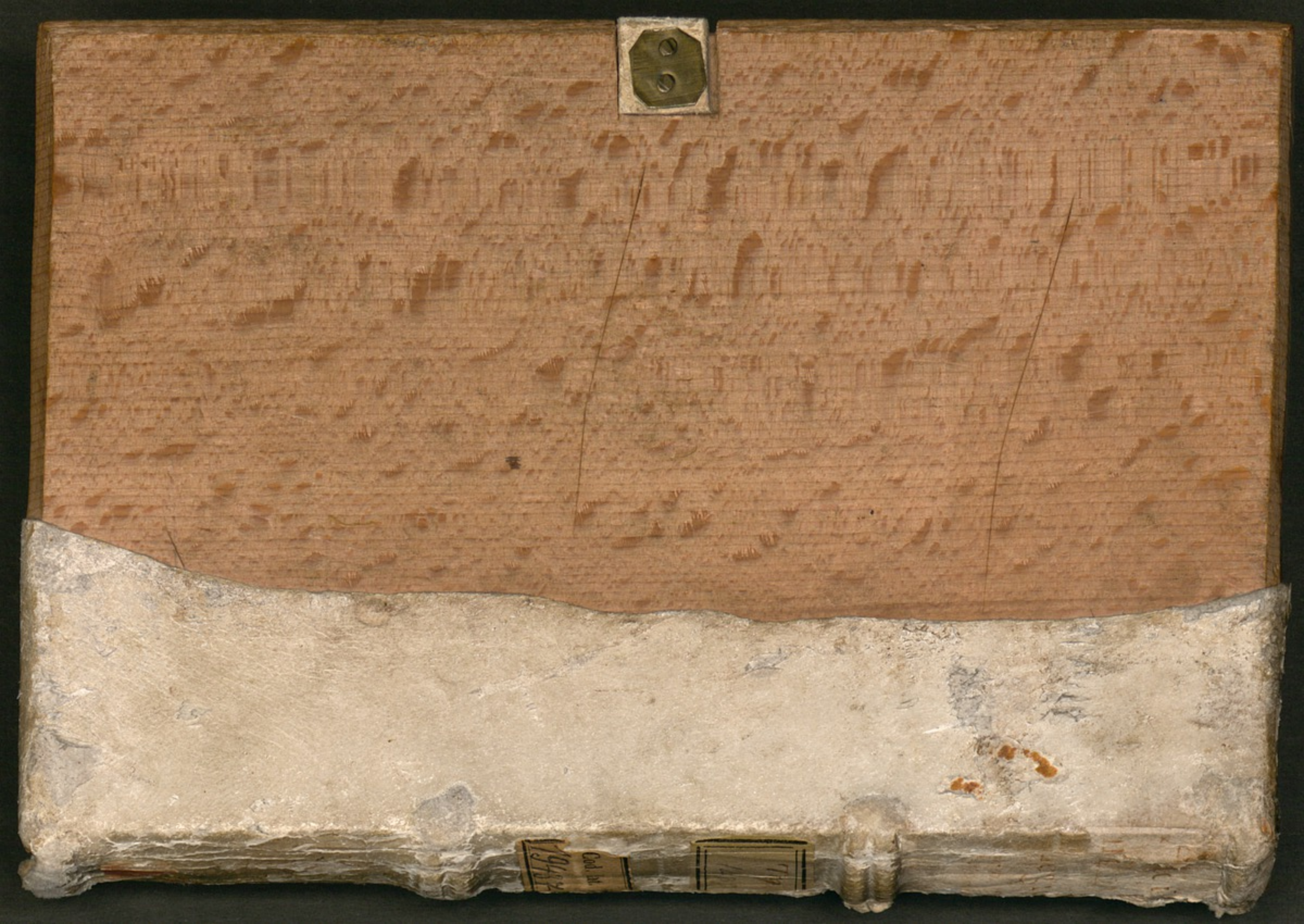

Teg
1432
Cod. lat.
19437